

GEA, FLORA ET FAUNA

Noves dades sobre la flora vascular del massís de les Guilleries (nord-est de Catalunya)

Josep Gesti Perich*

* C/ Sant Ignasi, 42. 17430 Santa Coloma de Farners. A/e: josepgesti@tutaimail.com

Rebut: 14.07.2024; Acceptat: 30.08.2024; Publicat: 30.09.2024

Resum

S'aporten dades sobre la flora vascular del massís de les Guilleries, i es constata la presència de diversos tàxons autòctons que no s'hi coneixien (*Cuscuta approximata* subsp. *approximata*, *Diplotaxis virgata* subsp. *virgata*, *Genista linifolia* subsp. *linifolia*, *Ranunculus trichophyllus* i *Veronica cymbalaria*) o que no s'hi havien trobat des d'antic (*Descurainia sophia*, *Persicaria amphibia*) i de diverses espècies al·lòctones noves o poc reportades fins ara en aquest massís (*Austrocyllindropuntia subulata*, *Berberis julianae*, *Clerodendrum bungei*, *Commelina communis*, *Cucurbita ficifolia*, *Eschscholzia californica*, *Fagopyrum esculentum*, *Kalanchoe ×houghtonii*, *Nassella tenuissima*, *Opuntia leoglossa*, *O. phaeacantha*, *Oxalis pes-caprae* i *Spiraea cantoniensis*).

Paraules clau: flora vascular, massís de les Guilleries, Catalunya, península Ibèrica.

Abstract

New data on the vascular flora of the Guilleries massif (northeastern Catalonia)

We provide data on the vascular flora of the Guilleries massif, confirming the presence of several autochthonous taxa that were not known in this territory (*Cuscuta approximata* subsp. *approximata*, *Diplotaxis virgata* subsp. *virgata*, *Genista linifolia* subsp. *linifolia*, *Ranunculus trichophyllus* and *Veronica cymbalaria*) or not found since ancient times (*Descurainia sophia*, *Persicaria amphibia*) and several new or rarely reported non-native species (*Austrocyllindropuntia subulata*, *Berberis julianae*, *Clerodendrum bungei*, *Commelina communis*, *Cucurbita ficifolia*, *Eschscholzia californica*, *Fagopyrum esculentum*, *Kalanchoe ×houghtonii*, *Nassella tenuissima*, *Opuntia leoglossa*, *O. phaeacantha*, *Oxalis pes-caprae* and *Spiraea cantoniensis*).

Key words: vascular plants, Guilleries massif, Catalonia, Iberian Peninsula.

Introducció

En el marc dels treballs de catalogació de la flora vascular de les Guilleries (<https://floraguilleries.cat>), en aquest article donem informació sobre la presència de diverses plantes que no havien estat indicades anteriorment al massís i també sobre algunes espècies de les quals es tenien molt poques dades o que no s'hi s'havien trobat des d'antic. Hi apleguem tant tàxons autòctons com, sobretot, plantes al·lòctones que s'afegeixen a la llarga llista d'espècies introduïdes que s'han reportat en els darrers anys al massís (Gesti, 2023).

Materials i mètodes

Totes les observacions que aportem provenen del massís de les Guilleries i han estat obtingudes entre els anys 2022 i 2024.

La llista dels tàxons es presenta segons l'ordre alfabètic dels noms científics (seguint Sáez & Aymerich, 2021), els quals van precedits per un asterisc (*) quan es tracta d'espècies al·lòctones. Per a cadascun, donem localitats concretes

amb indicació de la comarca, el municipi i el lloc, el quadrat UTM d'1 km de costat (sempre a la zona 31T, sistema de referència ETRS89), l'altitud, l'hàbitat i la data d'observació. Així mateix, per a cada tàxon indiquem la seva distribució general a Catalunya (basada en Font, 2024), l'àrea de procedència nadiua si són al·lòctons (seguint Gómez-Bellver, 2023 i POWO, 2024), les localitats conegudes properes a les Guilleries (quan n'hi ha) i una breu descripció de l'estat de les poblacions sobre les quals aportem informació.

Resultats i discussió

****Austrocyllindropuntia subulata*** (Muehlenpf.) Backeb.

Selva: Riudarenes, sota la Mare de Déu d'Argimon, DG6931, 460 m, rocams, 24-XII-2023 (Fig. 1a).

Cactàcia nativa de l'Amèrica del Sud que ha estat àmpliament indicada a l'àrea meridional de Catalunya i de manera més esparsa al litoral i prelitoral central i septentrional. Les citacions més properes a les Guilleries es situen a la Garriga (Sáez *et al.*, 2015) i a Canet de Mar (C. Gómez-Bellver & N.

Marquès *in* Font, 2024). N'hem vist una població formada per aproximadament una desena de peus, en un vessant rocós inclinat situat sota l'esplanada de l'ermita d'Argimon. En tractar-se d'un turó elevat i allunyat dels nuclis de població, creiem probable que l'espècie hi hagués estat plantada i que després s'hagi estès vegetativament pendent avall per arrelament de fragments.

****Berberis julianae* C.K. Schneid.**

Selva: Amer, sobre la presa del Pasteral, DG6648, 190 m, talús humit, 27-XI-2022 (Fig. 1b).

Berberidàcia nativa de l'Àsia de l'Est que a Catalunya només ha estat indicada a Ripoll i a Sant Joan de les Abadesses (Aymerich, 2020) i a Sant Quirze Safaja (Aymerich & Sáez, 2021). N'hem vist un petit rodal (que podria correspondre a rebrots d'un únic individu) on s'ha observat floració (març) i fructificació (novembre) els dos anys en què s'ha visitat (2022 i 2023).

****Clerodendrum bungei* Steud.**

Selva: Santa Coloma de Farners, riba de la riera de Santa Coloma, entre la Font Picant i la resclosa de Sant Salvador, DG7134, 130 m, plantació de plàtans (*Platanus orientalis* L. var. *acerifolia* Aiton), 25-III-2024 (Fig. 1c).

Lamiàcia originària del sud-est asiàtic que s'utilitza com a ornamental i de la qual només ha estat publicada una citació a Catalunya, a Arbúcies, en una localitat ubicada dins dels límits de les Guilleries (Aymerich, 2016). Afegim, doncs, una nova localitat d'aquesta espècie al massís, en aquest cas al sector oriental. A la riera de Santa Coloma n'hi hem observat una densa colònia, florint el mes de juliol, formada per més d'un centenar de tiges que ocupen una superfície d'uns 50 m² d'una plantació de plàtans no gestionada. La densitat i la mida regular de les tiges fa pensar que podrien ser rebrots fruit d'una extensió vegetativa.

****Commelina communis* L.**

Osona: Tavèrnoles, Fucimanya, DG4647, 510 m, talús ombrívol, 22-IX-2023 (Fig. 1d).

Commelinàcia originària de l'Àsia oriental i meridional coneguda d'unes poques localitats a Catalunya, a Cantallops (Font, 2000; Font & Vilar, 2000), la Pobla de Segur (Aymerich, 2019) i al riu Tordera a Sant Feliu de Buixalleu i Fogars de la Selva (Barnola *in* Font, 2024; Verloove & Aymerich, 2020). N'hem vist un petit rodal, en flor el mes de setembre, que recobria densament una superfície d'uns 8 m², en un talús proper a un dels carrers de la urbanització.

****Cucurbita ficifolia* C.D. Bouché**

Selva: Anglès, carretera de Sant Amanç, prop de can Soldat, DG7042, 280 m, talús, 31-III-2024; Arbúcies, prop del Molí Sec, DG5930, 310 m, herbassar ruderal, 8-XII-2023; Hostalric, marge esquerra de la Tordera, prop del pont de la carretera BV-5122, DG7021, 55 m, sorrells fluvials, 22-X-2023 (Fig. 1e).

Cucurbitàcia originària de Bolívia i del Perú de la qual no coneixem citacions anteriors a Catalunya com a espècie al-

lòctona, per bé que es cultiva esporàdicament per a l'aprofitament de la polpa del fruit en confiteria (Fernandes, 2005). A les tres localitats observades, totes elles situades a la zona més perifèrica del massís, hi hem vist únicament exemplars aïllats creixent en indrets molt ruderalitzats. A Hostalric es trobava florida el mes d'octubre.

Cuscuta approximata* Bab. subsp. *approximata

Osona: Seva, sota la collada de Sobrevia, DG4333, 700 m, matollar, 29-VI-2024 (Fig. 1f).

Convolvulàcia àmpliament distribuïda per les àrees temperades d'Euràsia, d'Àfrica i de l'Amèrica del Nord que a Catalunya ha estat citada sobretot a les terres interiors i pirinenques, i de manera molt més escassa a la resta del territori. Les localitats que s'han reportat més a prop de les Guilleries són les de Castellterçol i Sant Quirze de Safaja (Mercadé, 2016). A Seva l'hem vist, en flor al mes de juny, parasitant *Astragalus monspessulanus* L. subsp. *gypsophilus* Rouy i *Hippocrepis scorpioides* Benth.

***Descurainia sophia* (L.) Prantl**

Osona: Sant Julià de Vilatorrada, sota el Pla de les Cabres, DG4342, 570 m, herbassar ruderal al marge d'un camí, 28-V-2023 (Fig. 1g).

Brassicàcia originària d'Euràsia i del Nord d'Àfrica que s'ha reportat profusament a les àrees continentals i pirinenques de Catalunya però de manera molt més esparsa a la resta del país. Fou citada a les Guilleries per Vayreda (1902) que la va observar a "Monsolí" (Mansolí, Sant Hilari Sacalm) i no s'hi havia retrobat des d'aleshores. A Sant Julià de Vilatorrada n'hem vist només dos peus, en flor el mes de maig, en un espai freqüentat i ruderal, la qual cosa fa pensar que hi podria haver arribat accidentalment.

Diploaxis virgata* (Cav.) DC. subsp. *virgata

Selva: Massanes, sota de can Tos de la via, DG7122, 55 m, herbassar al marge d'un camp, 25-II-2023.

Brassicàcia de distribució ibèrica que a Catalunya es coneix principalment de la meitat occidental i que, en canvi, ha estat escassament reportada del quadrant nord-oriental, a Barcelona i al Vallès Oriental (Martínez Laborde, 1992; Panareda *et al.*, 2023). No tenim constància que hagi estat citada abans a les Guilleries. La indicació més propera és a Sant Celoni (Panareda *et al.*, 2023). N'hem vist una població formada per algunes desenes d'individus, en flor al febrer, resseguint el marge d'un sembrat.

****Eschscholzia californica* Cham.**

Osona: Vilanova de Sau, prop de mas Arbell, DG4944, 520 m, herbassar ruderal, 10-V-2024 (Fig. 1h).

Papaveràcia nadiua de la part occidental de l'Amèrica del Nord que s'ha estès com a al·lòctona pel seu us ornamental. A Catalunya s'ha reportat principalment a l'àrea litoral i prelitoral, però no tenim constància de citacions anteriors al massís de les Guilleries. Les localitats reportades més a prop són

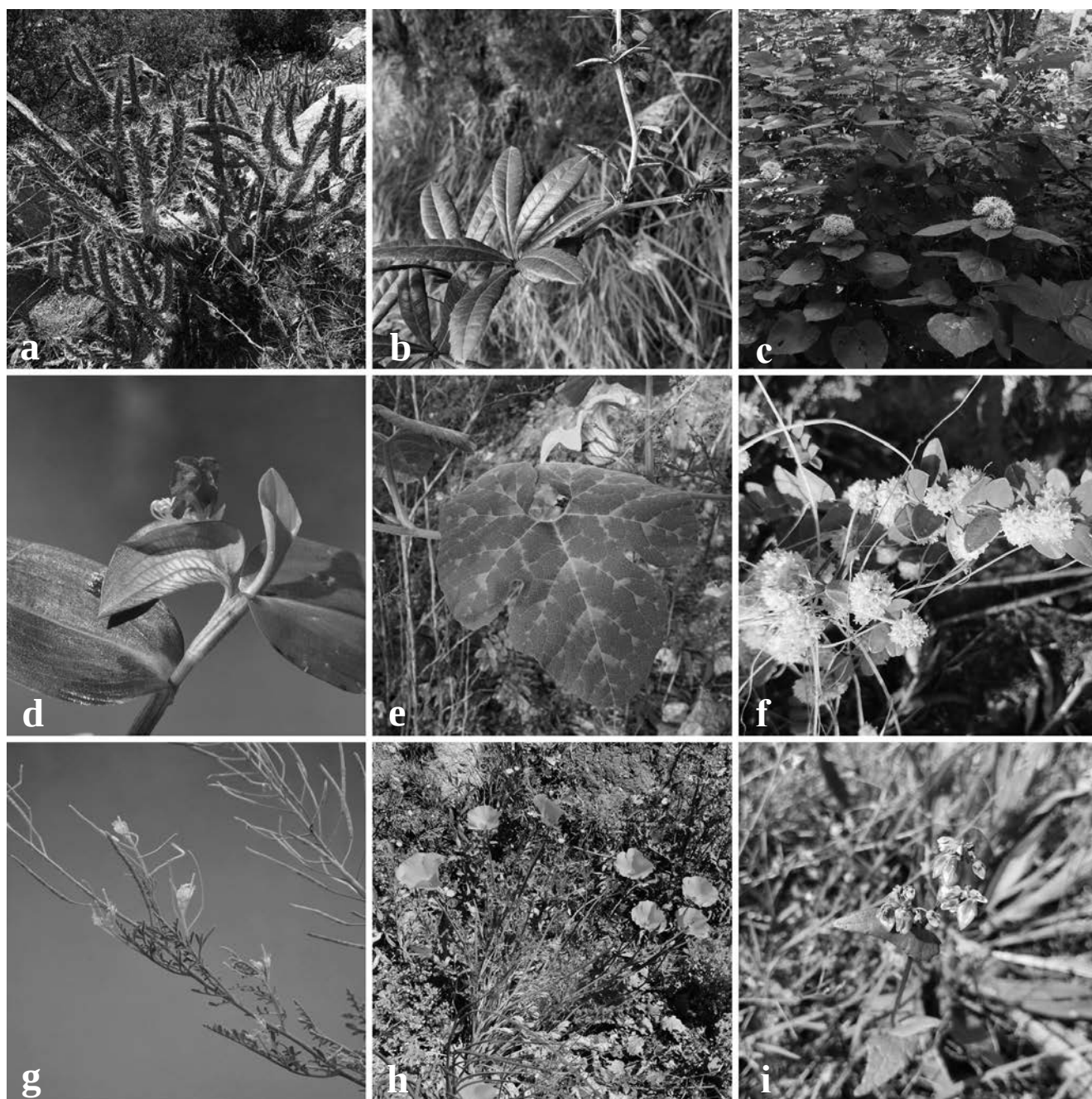

Figura 1. a) *Austrocyllindropuntia subulata* (Riudarenes); b) *Berberis julianae* (Amer); c) *Clerodendrum bungei* (Santa Coloma de Farners); d) *Commelina communis* (Tavernoles); e) *Cucurbita ficifolia* (Hostalric); f) *Cuscuta approximata* subsp. *approximata* (Seva); g) *Descurainia sophia* (Sant Julià de Vilatorrada); h) *Eschscholzia californica* (Vilanova de Sau); i) *Fagopyrum esculentum* (Massanes).

a Riells i Viabrea (Barnola *et al.*, 2021) i a Maçanet de la Selva (HGI 13355, *leg.* T. Hernández, 6-VIII-1997). A Vilanova de Sau n'hem vist quatre peus, en flor el mes de maig, en un marge de camí entre masos (des dels quals es podria haver estès).

****Fagopyrum esculentum* Moench**

Selva: Massanes, entre ca l'Aulet i can Pererol, DG6924, 175 m, camp sense cultivar, 19-V-2024 (Fig. 1i).

Poligonàcia originària de l'Himàlaia i la Xina que havia

estat cultivada en el passat a Catalunya però que actualment es troba en desús, raó per la qual la major part de les citacions catalanes són antigues. No n'hi ha referències del massís de les Guilleries per bé que se sap que es cultivava ben a prop, entre l'Empalme (estació de ferrocarril de Maçanet-Massanes) i Sils (Llensa (1945). L'hem vist abundant i en flor el mes de maig, al marge d'un camp que havia estat llaurat però no sembrat. Desconeixem si l'espècie hi ha arribat (cultivada o accidentalment) els anys anteriors o si es tracta de poblacions que s'hi han mantingut des de molt més antic.

Genista linifolia* L. subsp. *linifolia

Selva: Riudarenes, turó de les Marfulledes, a tocar del camí d'Argimon, DG7031, 275 m, brolla esclarissada, 16-VI-2024 (Fig. 2a).

Fabàcia de distribució mediterrània occidental que a Catalunya es fa al llarg del litoral i prelitoral del quadrant nord-oriental. No tenim coneixement que hagués estat reportada a les Guílleries, per bé que havia estat observada per Zeller (1958) no massa lluny del límit oriental del massís, entre Sils i Tordera. Al paratge d'Argimon n'hi hem vist cinc exemplars en una àrea d'uns 50 m²; dos d'ells de port gran i fructificats i els altres tres més petits i no reproductius.

****Kalanchoe ×houghtonii* D.B. Ward**

Selva: Santa Coloma de Farners, esplanada sobre el parc de Sant Salvador, DG7134, 130 m, mur, 8-III-2024.

Crassulàcia producte de la hibridació artificial entre *K. daigremontiana* i *K. tubiflora* que es troba en clara expansió a Catalunya (Gómez-Bellver, 2023), molt especialment al llarg de tota la franja litoral i als ambients periurbans. A les Guílleries se'n conexia una localitat de Sant Sadurní d'Osor-mort (Aymerich, 2023), a la qual n'afegim una segona, que es troba al sector oriental del massís. N'hem vist una petita població, amb dos individus grossos florits i amb abundants propàguls foliars, envoltats de petits exemplars originats a partir d'aquests propàguls.

****Nassella tenuissima* (Trin.) Barkworth**

Osona: Vilanova de Sau, riba esquerra del pantà de Sau, sobre l'església de Sant Romà, DG4947, 420 m, erm, 7-VII-2023 (Fig. 2b).

Gramínia originària del continent americà emprada en xerojardineria que a Catalunya ha estat reportada com a espècie al·lòctona a Viladecans (Álvarez *et al.*, 2016), a la Zona Franca (BC 932580, *leg.* S. Pyke, 23-IX-2013), a Reus (Verloove *et al.*, 2019) i a Salt (Verloove & Aymerich, 2020). Al pantà de Sau n'hi hem vist tres mates, en flor el mes de juliol, en un erm amb escassa vegetació, sobre els sòls argilosos dessecats després de la baixada del nivell de l'aigua.

****Opuntia leoglossa* Font & M. Köhler**

Selva: Riudarenes, pista forestal a l'oest de can Murgadella, DG6930, 225 m, talús sorrenc, 3-XII-2023 (Fig. 2c); Sant Hilari Sacalm, antigues feixes al Serrat, DG5935, 850 m, herbassar ruderal, 7-XII-2022.

Cactàcia d'origen desconegut (possible híbrid artificial) descrita recentment com a espècie (Köhler & Font, 2021) que només es coneix naturalitzada a Austràlia i a la península Ibèrica. A Catalunya s'ha reportat principalment al litoral, i són molt escasses les citacions a l'interior (Gómez-Bellver, 2023). A Sant Hilari Sacalm n'hem vist una petita colònia en una feixa situada sota d'un carreró on també hi havia alguns exemplars, presumiblement plantats, que suposem que deuen ser el focus de dispersió. A Riudarenes hi hem observat un sol rodal a tocar d'una pista forestal, on suposem que hi de-

via arribar algun fragment accidentalment o amb algun abocament.

****Opuntia phaeacantha* Engelm.**

Selva: Hostalric, vessant oriental del turó del Castell d'Hostalric, DG6921, 130 m, prats secs, 10-III-2024 (Fig. 2d).

Cactàcia nadiua del sud-oest dels Estats Units i nord de Mèxic que ha estat reportada esparsament a la meitat meridional de Catalunya, al Bages, Baix Camp, Baix Llobregat i Montsià. Si bé de vegades s'ha confós amb *O. engelmannii* Salm-Dyck (Gómez-Bellver, 2023; Verloove & Guiggi, 2019), a les plantes que hem observat a Hostalric tant els caràcters morfològics (mida dels cladodis, nombre i densitat d'areoles, espines i gloquidis) com el port cespitos, de menys de 80 cm d'alçada, s'adiuen amb *O. phaeacantha*. Forma una densa colònia quasi contínua que cobreix una superfície d'uns 250 m², la qual es trobava profusament fructificada el mes de març. De l'anàlisi d'ortoimatges aèries històriques (VISSIR, 2024) concloem que aquesta planta és present al turó com a mínim des de l'any 2009 i que s'hi ha anat estenent lentament des d'aleshores.

****Oxalis pes-caprae* L.**

Selva: Santa Coloma de Farners, esplanada sobre el parc de Sant Salvador, DG7134, 130 m, herbassar ruderal, 8-III-2024 (Fig. 2e).

Oxalidàcia originària de l'Àfrica del Sud que es troba en expansió a Catalunya, on ha estat localitzada al llarg de tota la franja litoral i també en alguns sectors prelitorals, sobretot al sud del país. A Santa Coloma de Farners n'hem vist alguns exemplars, en flor el mes de març, creixent en un espai fortament ruderalitzat on s'observaven abocaments de restes vegetals, que podrien ser el vector d'arribada de l'espècie.

***Persicaria amphibibia* (L.) Delarbre**

Osona: Viladrau, presa del Molí Espatllat, a la riera de Font Savellà, DG4433, 690 m, aigües permanents de curs lent, 8-VI-2024 (Fig. 2f).

Poligonàcia de distribució subcosmopolita indicada en molts punts de Catalunya, sobretot a la meitat septentrional. Havia estat documentada per Llensa (1945) al sector meridional de les Guílleries (Massanes), i també per Bolòs (1983) al límit entre el Montseny i les Guílleries (vora el riu Gurri, sota la carretera de Seva a Viladrau). La localitat que aportem es troba força a prop d'aquesta darrera, també a cavall entre el Montseny i les Guílleries, tot i que ja no a la conca del Gurri sinó en la d'un tributari de la riera Major. Cobria una superfície d'uns 250 m² de la làmina d'aigua i es trobava en plena floració al mes de juny.

***Ranunculus trichophyllus* Chaix**

Osona: Viladrau, presa del Molí Espatllat, a la riera de Font Savellà, DG4433, 690 m, aigües permanents de curs lent, 8-VI-2024 (Fig. 2g).

Ranunculàcia aquàtica subcosmopolita àmpliament reportada a Catalunya per bé que a les Guílleries només ens consta

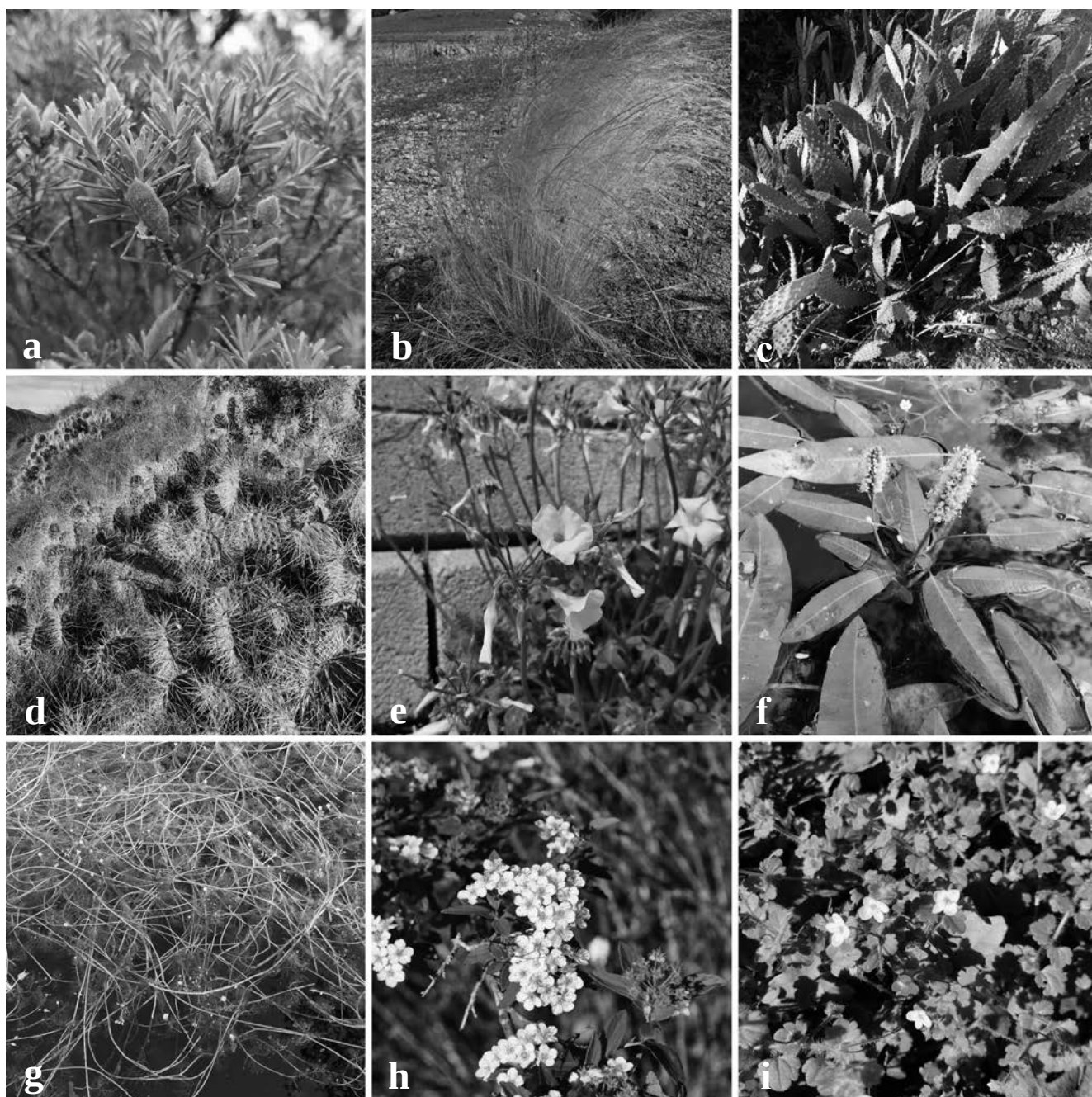

Figura 2. a) *Genista linifolia* subsp. *linifolia* (Riudarenes); b) *Nassella tenuissima* (Vilanova de Sau); c) *Opuntia leoglossa* (Riudarenes); d) *Opuntia phaeacantha* (Hostalric); e) *Oxalis pes-caprae* (Santa Coloma de Farners); f) *Persicaria amphibia* (Viladrau); g) *Ranunculus trichophyllus* (Viladrau); h) *Spiraea cantoniensis* (Vilanova de Sau); i) *Veronica cymbalaria* (Massanes).

una citació de Folgueroles que correspon al grup (Pérez-Haase *et al.*, 2013, sub. *R. gr. trichophyllus* Chaix). A la localitat que indiquem, que es troba en el límit entre Montseny i les Guilleries, s'hi feia abundantment tot convivint amb l'espècie anterior; en flor i fruit el mes de juny.

****Spiraea cantoniensis* Lour.**

Osona: Vilanova de Sau, sota la presa de Sau, DG5146, 400 m, bardissa, 17-V-2023 (Fig. 2h). Selva: Massanes, prop de can Remilans, DG7124, 80 m, vorada de camí, 2-VI-2024.

Rosàcia nadiua del sud-est de la Xina que ha estat àmpliament utilitzada com a ornamental i que a Catalunya s'ha citat ocasionalment com a al·lòctona al Baix Ebre (Royo, 2006), al Berguedà (Aymerich, 2013, 2017), al Ripollès (Vigo, 1983) i a la Selva (Aymerich, 2017). A Sau hi hem observat diversos individus que semblen subespontanis i que s'hi deuen haver establert a partir de fruits procedents de plantes cultivades prop de la presa. A Massanes no podem assegurar si els exemplars observats són subespontanis o si es tracta de rebrotos de plantes cultivades en el passat.

***Veronica cymbalaria* Bodard**

Selva: Massanes, camí del Cambrerol, prop de la zona esportiva, DG7123, 125 m, herbei al voral del camí, 10-III-2024 (Fig. 2i).

Plantaginàcia de distribució circummediterrània que a Catalunya ha estat molt poc reportada i de manera molt esparsa. No tenim coneixement que hagués estat citada a les Guilleries. Les indicacions més properes són l'estació del ferrocarril de Caldes de Malavella (HGI 5882, *leg.* L. Vilar, 15-V-1991) i la de Fontmartina (Fogars de Montclús; BC 925429, *leg.* N. Escué, 18-III-1990). A Massanes n'hem vist una nodrida població, en flor al mes de març, repartida al llarg d'uns 10 metres d'un voral viari.

Bibliografia

- Álvarez, H., Ibáñez, N. & Gómez-Bellver, C. 2016. Noves aportacions al coneixement de la flora al·lòctona de la comarca del Baix Llobregat (Catalunya, Espanya). *Collectanea Botanica (Barcelona)*, 35: e007.
- Aymerich, P. 2013. Plantas alóctonas de origen ornamental en la cuenca alta del río Llobregat (Cataluña, noreste de la Península Ibérica). *Bouteloua*, 16: 52-79.
- Aymerich, P. 2016. Contribució al coneixement de la flora al·lòctona del nord i el centre de Catalunya. *Orsis*, 30: 11-40.
- Aymerich, P. 2017. Notes sobre flora al·lòctona a Catalunya. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 81: 97-116.
- Aymerich, P. 2019. Notes sobre flora al·lòctona a Catalunya. II. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 83: 3-21.
- Aymerich, P. 2020. Notes sobre flora al·lòctona a Catalunya. III. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 84: 101-124.
- Aymerich, P. & Sáez, L. 2021. Aportacions a la flora al·lòctona catalana. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 85: 151-162.
- Aymerich, P. 2023. Notes sobre flora al·lòctona a Catalunya. IV. *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 87: 225-238.
- Barnola, P., Panareda, J. M. & Gesti, J. 2021. Aportacions al coneixement de la flora vascular del sector oriental del massís del Montseny (Catalunya, NE de la península Ibèrica). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 85: 199-207.
- Bolòs, O. 1983. *La vegetació del Montseny*. Diputació de Barcelona, Servei de Parcs Naturals. Barcelona. 170 p.
- Fernandes, R. B. 2005. *Cucurbita* L. P. 466-470. In: Castroviejo, S.; Aedo, C.; Cirujano, S.; Laínz, M.; Montserrat, P.; Morales, R.; Muñoz Garmendia, F.; Navarro, C.; Paiva, J.; Soriano, C. (eds.). *Flora iberica III - Plumbaginaceae (partim)-Capparaceae*. Real Jardín Botánico. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 657 p.
- Font, J. 2000. *Estudis botànics de la serra de l'Albera. Catàleg florístic general i poblament vegetal de les basses de l'Albera*. Tesi doctoral. Universitat de Girona.
- Font, J. & Vilar, L. 2000. *Plantes vasculars del Quadrat UTM 31T DG99, Sant Climent Sescebes*. ORCA: Catàlegs Florístics Locals, 10. Institut d'Estudis Catalans (Secció de Ciències Biològiques). Barcelona. 76 p.
- Font, X. 2024. Mòdul de Flora i Vegetació. Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya. Generalitat de Catalunya i Universitat de Barcelona. Disponible a: <http://biodiver.bio.ub.es/biocat/homepage.html> [Data de consulta: 20 juny 2024].
- Gesti, J. 2023. *Flora de les Guilleries orientals. Catàleg, caracterització i espècies singulars*. Càtedra de l'Aigua, Natura i Benestar - Eumo. Sant Hilari Sacalm - Vic. 218 p.
- Gómez-Bellver, C. 2023. *Flora al·lòctona vascular ocasional, naturalitzada i invasora al territori comprès per Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears. El cas d'estudi del neòfit recent invasor Kalanchoe ×houghtonii*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Barcelona. 1.233 p.
- Köhler, M. & Font, F. 2021. *Opuntia leoglossa* sp. nov. (Cactaceae): a new identity for the aloctone "Lion's Tongue" cactus. *Phytotaxa*, 510: 281-287.
- Llensa, S. 1945. Inventario razonado de la Flora de Hostalrich y su comarca. *Anales de la Escuela de Peritos Agrícolas y Superior de Agricultura y de los Servicios Técnicos de Agricultura*, 5: 121-290.
- Martínez Laborde, J. B. 1992. Sobre la corología de *Diplotaxis* DC. (Cruciferae, Brassiceae). *Anales del Jardín Botánico de Madrid*, 50: 276-278.
- Mercadé, A. 2016. *Estudis de flora i vegetació del Moianès i àrees properes*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. 619 p.
- Panareda, J. M., Barnola, P. & Gesti, J. 2023. Noves aportacions al coneixement de la flora vascular del massís del Montseny (Catalunya, NE de la península Ibèrica). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 87 (1): 29-34.
- Pérez-Haase, A., Mercadé, A., Batriu, E. & Blanco, J. M. 2013. *Aportació al coneixement florístic de l'Espai Natural de les Guilleries-Savassona*. Grup de Recerca de Geobotànica i Cartografia de la Vegetació. Universitat de Barcelona. Barcelona. 238 p.
- POWO. 2024. Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Disponible a: <http://www.plantsoftheworldonline.org> [Data de consulta: 20 juny 2024].
- Royo, F. 2006. *Flora i vegetació de les planes i serres litorals compreses entre el riu Ebro i la serra d'Irta*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Barcelona. 1.134 p.
- Sáez, L. & Aymerich, P. 2021. *An annotated Checklist of the Vascular Plants of Catalonia (northeastern Iberian Peninsula)*. Kit-book Serveis Editorials, S.C.P. Barcelona. 717 p.
- Sáez, L., Galán de Mera, A., Pyke, S., Pié, G. & Carnicero, P. 2015. New data on vascular plants from Montseny massif (northeastern Iberian Peninsula). *Orsis*, 29: 205-230.
- Vayreda, E. 1902. Plantas de Cataluña. *Anales de la Sociedad Española de Historia Natural*, 10 (30): 491-582.
- Verloove, F., Aymerich, P., Gómez-Bellver, C. & López-Pujol, J. 2019. Chorological notes on the non-native flora of the province of Tarragona (Catalonia, Spain). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 83: 133-146.
- Verloove, F. & Guiggi, A. 2019. Further records of cacti (Cactaceae) from Tarragona province (Catalonia), Spain. *Haseltonia*, 26: 23-35.
- Verloove, F. & Aymerich, P. 2020. Chorological novelties for the alien flora of northeastern Catalonia (Iberian Peninsula). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 84: 137-153.
- Vigo, J. 1983. Flora de la vall de Ribes. I. Generalitats. Catàleg florístic. *Acta Botanica Barcinonensia*, 35: 1-793.
- VISSIR. 2024. Visualitzador avançat de geoinformació. Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. Disponible a: <http://srv.icgc.cat/vissir3> [Data de consulta: 3 juliol 2024].
- Zeller, W. 1958. Étude phytosociologique du chène-liège en Catalogne. *Pirineos*, 47-50: 1-194.